

107mm polní kanón vz. 38 (1905) (107-мм полевая пушка образца 1905 г.).

Karel LUDVÍK, jednota ČSOL „mjr. i. m. Václava Vokurky“ Boletice.

Carské Rusko na počátku 20. století trpělo vážným nedostatkem děl. Ve snaze modernizovat a doplnit sestavu ruského dělostřelectva petrohradská zbrojovka „Putilovski závod“¹ vyvinula moderní kanón, který byl zaveden do výzbroje carské armády jako 107 mm těžký polní kanón vz. 1910.

Protože se do začátku války nepodařilo vyrobit dostatečné množství těchto zbraní, nakoupil za účelem testování v Japonsku již 16. října 1914 ruský zbrojní agent generál Permanius 12 ks 105 mm těžkých polních kanónů vz. 38², označených v Rusku jako vzor. 1905. Tyto kanóny konstrukčně vycházely z německého 10 cm kanónu systému Krupp.

Na základě kladných výsledků zkoušek byl v roce 1916 dohodnut kontrakt na dodávku dalších 120 kusů tentokrát již v ráži 107 mm, aby tyto kanóny mohly používat stejnou munici jako domácí v Rusku vyráběné 107 mm polní kanóny vz. 1910.

V Námořním arzenálu v japonském Kure se tak začal pro Rusko vyrábět 107 mm polní kanón, pod označením „4,2 palcové rychlopalné dělo model 1905“. Všechny 120 kanónů bylo vyrobeno v roce 1917, během kterého carská armáda ve Vladivostoku převzala 73 kusů. Zbýlých 47 děl již přijaly do své výzbroje jednotky bílé Sibiřské armády, jejíž součástí v té době byly i Československé legie.

107 mm těžký polní kanón vz. 1905, obklopený čs. legionáři a japonskými vojáky.

107 mm těžký polní kanón vz. 1905, ukořistěný německou armádou na východní frontě v roce 1917.

Jestliže na počátku roku 1920 Rudá armáda evidovala ve své výzbroji 43 kanóny tohoto typu, po porážce bílých a intervenčních vojsk díky kořisti jejich počet stoupl tak, že ještě k 1. říjnu 1936 sloužilo v dělostřelectvu Rudé armády plných 88 kusů, z toho 84 bojeschopných. V době občanské války ve Španělsku Sovětský svaz dodal republikánům mimo jiné také 20 japonských 107 mm kanónů vz. 1905.

107mm polní kanón vz. 1905 výrobní číslo 115 nacházející se ve sbírce VHÚ Praha byl vyroben v roce 1917 v Námořním arzenálu v japonském přístavu Kure. Sloužil v sestavě 9. baterie 2. děl. brigády Československého vojska na Rusi, zřízené 24. srpna 1918³.

¹ V první dekádě 20. století převzal ruskou Putilovskou zbrojovku v rámci plánu na zvětšení vlivu na trhu francouzský concern Schneider. Putilovský podnik byl sice po dlouhou dobu nejvýznamnější ruskou zbrojovkou, avšak počátkem 20. století jeho plány na rozšíření zhatily omezené možnosti ruského trhu. Příchod francouzského kapitálu tak pro něj byl významným přínosem.

² Císařský kalendář založený na mýtickém založení Japonska v roce 660 př.n.l. císařem Džimmu. 38. rok panování císaře Meidžiho odpovídá letopočtu 1905 dle gregoriánského kalendáře. Císařský kalendář se používal od roku 1873 do konce 2. světové války.

³ Československé vojsko na Rusi tvořily především tři střelecké divize s vlastním divizním dělostřelectvem (brigádou), které skládalo z pluku lehkého dělostřelectva, divizionu těžkého dělostřelectva a muničního divizionu. Těžký dělostřelecký divizion tvořily tři dvoudělové baterie. První byla vyzbrojena 122 mm lehkou houfnicí vz. 1910, druhá baterie 152 mm těžkou houfnicí vz. 1900 a výzbroj třetí baterie tvořily 107 mm dalekonosné kanóny vz. 1910 a vz. 1905.

Na zadní části hlavně je nápis v azbuce:
 „42 LIN. SKOROSTRILN.PUSKA OBR. 1905
 G. ORUDIE No 115. 1917 G. MORSKOJ
 ARSENAL V KURE V JAPONII“.

Podle údajů Vojenského historického ústavu není přesně známo, jak se dostal do Čech. Nejpravděpodobnější však je, že jej sem po válce dovezli českoslovenští legionáři.

Další možností je, že byl ukořistěn v průběhu bojů 1. sv. války rakousko-uherskou armádou. Vojenský historický ústav získal tento exponát od Arsenálu Vídeň.

Dělo váží 2588 kg v bojové poloze a 3211 kg v dopravní poloze s kolesnou. Převaha se prováděla koňmo a obsluhu děla tvořilo 8 vojáků.

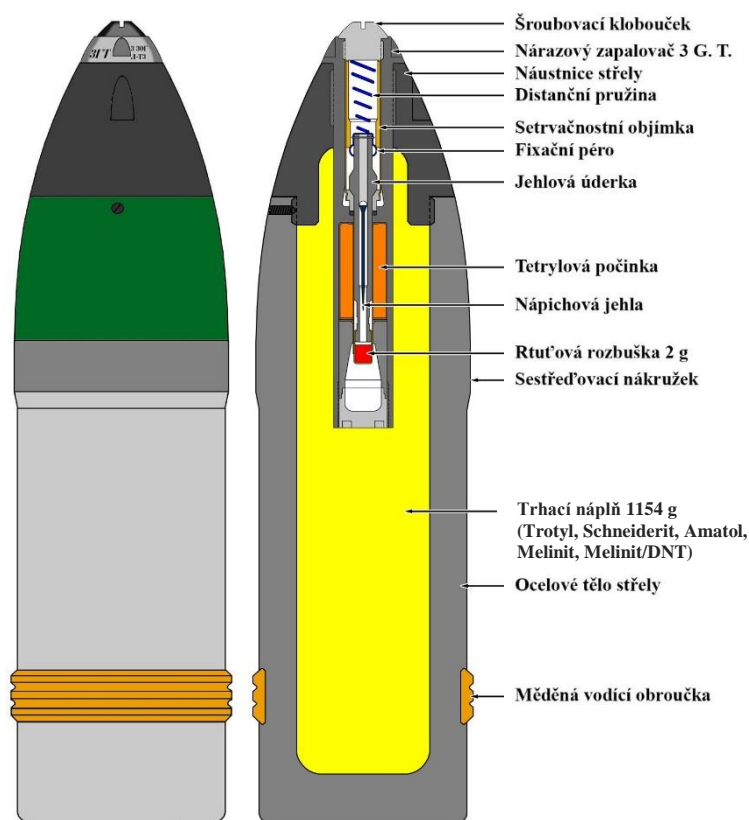
Kanón používal chobotovou lafetu s otočnou horní částí a sklopným ochranným štítem. Odměrový mechanismus s ozubeným hřebenem a šnekem umožňoval stranový odměr hlavně v celkovém rozsahu 6°. Náměrový šroubový mechanismus dovoľoval udělit hlavní náměr v rozsahu -2° až +15°.

Hlaveň tvořil 3 325 mm (31,1 ráží) dlouhý vrtaný monoblok s třídičným pláštěm, dvěma zesilovacími kroužky a duší, opatřenou konstantním drážkovaním s 32 drážkami. Hlaveň byla s kolébkou spojena třemi vodícími můstky. Zadní vodící můstek byl spojen s brzdovratným zařízením, uloženým ve skříňové kolébce z ocelového plechu. V zadku hlavně se nacházel pravostranný šroubový závěr systém Schneider.

Brzdovratné zařízení systém Krupp se skládalo z jednoválcové hydraulické brzdy a pružinového vratníku. Hmotnost hlavně uložené v kolébkových čepích posunutých vzad, při nastavování náměru vyrovnával pružinový vyvažovač umístěný společně s brzdovratným zařízením v skříňové kolébce pod hlavní.

*Výzbroj III. baterie 2. těžkého divizionu
 Československého vojska na Rusi*

*107 mm trhavá střela z ocelolitiny, laborovaná
 trhavinou Melinit, vyrobená v Putilovském závodě*

Pro přepravu houfnice byla předpokládána hipotrace šestispřežím. Vzhledem k tomu byla použita dřevěná loukoťová kola s železnými obručemi. Hipotrace vyžadovala použití kolesny, ve které se převáželo 14 ran a příslušenství děla.

Z Japonska byly dodány jednotné náboje s trhavými a šrapnelovými střelami, nicméně mohly být používány také náboje ruské výroby, určené pro domácí 107 mm polní kanóny vzor 1910.

Trhavé střely o hmotnosti 16,4 -16,6 kg byly laborovány 2,0 – 2,4 kg trhací náplně. Dále byly součástí palebného průměru střely šrapnelové, zápalné a chemické.

Při střelbě trhavou střelou dostřel dosahoval maximální vzdálenosti 12 500 m.

Prameny a literatura:

Cvičební řád pro polní dělostřelectvo československého vojska na Rusi. Irkutsk: Informačně-osvětový odbor Ministerstva vojenství, 1919.

Kapesní kalendář Čs. vojska na rok 1920. Irkutsk 1919.

Mjr. děl. Karel Kavena: Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha 1937.

Vladimír Francev: Padesát příběhů exponátů. Svět křídel 2018.

Ladislav Minář, 2. tž. divizion Čsl. vojska na Rusi: Sbirka fotografií – pozůstalost.

С. Будаевский: Краткий учебник артиллерии. Петроград 1917.

Е. З. Барсуков: Артиллерия русской армии (1900–1917 гг.). Воениздат МВС СССР, 1948.

<http://ww1.milua.org/R122hovizer0910.html>

<http://www.vhu.cz/ovladnuti-transsibirske-magistraly-ceskoslovenskymi-legionari-v-roce-1918/>

<http://www.vojna.net/portal/viewtopic.php?t=1212>